СВОБОДА
LIBERTY

ЧАСОПИСЬ ДЛЯ РУСКОГО НАРОДА ВЪ АМЕРИЦѢ И ОРГАНЪ „РУСКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА"

Рôкъ VI. | Мт. Кармель, Па. Четвергъ 30-го Червня 1898. | Число 26.

Календарь.

Червень.		
30	Ч.	Леонтія муч.
1	П.	✝ Юди апост., Зосимы
2	С.	Методія патарск.
3	Н.	4. ПО СОШ. Юліяна
4	П.	Евсевія, Юліянны
5	В.	Кирила и Методія, Агри.
6	С.	РОЖДЕСТВО IОАНА ХРЕСТ.

Змѣстъ

УВАГА.

Хотячй приступити до „Союза" най посылають вступне и мѣсячне до касіера:

Mr. Kond. Kotanczyk
Box 127
SHAMOKIN, PA.

И увѣдомлять секретара пôдъ адресокъ:

Rev. Antony Bonczewsky
10 May Str.
ANSONIA, Conn.

ИВАНЪ ФРАНКО.

Д-ръ Иванъ Франко есть найзнаменитшимъ сучаснымъ робôтникомъ на поли нашого рôдного письменства. Читателямъ „Свободы" знане имя того письменника, бо мы друковали вже не разъ его творы, писанй прозою и стихомъ. Вже 25 лѣтъ невтомимо працює вôнъ, не выпускаючи пера зъ рукъ. И коли сего року братя въ краю думають почтити его 25 лѣтну дѣяльнôсть ювилеемъ, то не вôдъ рѣчи буде познакомити близше читателѣвъ зъ житемъ того робôтника.

Иванъ Франко есть сыномъ хлопскимъ. Родивъ ся р. 1856 въ селѣ Нагуевичахъ, пов. дрогобицкого, де его батько бувъ доволѣ заможнымъ селяниномъ, а до того и ковалемъ. Въ шестôмъ роцѣ житя вôддано его до сѣльскои школы до сусѣдного села Ясеницѣ-сôльнои. Тамъ пробувавъ 2 роки и вывчивъ ся читати по руски, польски та по нѣмецки, писати, рахувати и спѣвати до службы божои. По двохъ рокахъ вôддавъ его батько до другои клясы такъ званои нѣмецкои або нормальнои школы до Василіянъ въ Дрогобычи. Мужицкій хлопчина, несмѣлый, боязливый, по сѣльски убраный, часто не мытый, цѣлый першій пôвъ-рôкъ бувъ посмѣховищемъ въ клясѣ и перетерпѣвъ не мало вôдъ учителѣвъ, котрыхъ цѣла вчительска мудрôсть полягала въ тростинцѣ. Видко, що наука вбила ся добре въ память молодого хлопчины, коли вôнъ опôсля такъ живо змалювавъ въ однôмъ оповѣданю тй часы зъ ихъ просвѣтителями, що знали лишь хабарѣ и протекцію, а для такихъ якъ Иванъ ще й хлопскихъ сынôвъ мали тростинку. За се несподѣвано при кôнци року на екзаменѣ отримавъ першу нагороду. Два мѣсяцѣ опôсля вмеръ ему батько, оставивши молоду матѣръ зъ четверо дрôбными дѣтьми. Мати, щобы запобѣгти цѣлковитому упадкови господарства, мусѣла вôддати ся замужь. До неи пристгавъ молодый парубокъ, Гринь Гаврилякъ зъ сусѣднои Ясеницѣ. Молодый вôтчимъ, працьовитый и запопадливый, не тôлько, що пôднѣсъ газдôвство зъ розстрою, але и допомôгъ свому пасинкови скôнчити школы нормальнй и перейти въ ґимназію. До ґимназіи вступивъ вôнъ р. 1868 и тамъ повторила ся зъ разу та сама исторія, що у Василіянъ; зъ початку сидѣвъ въ „ослячôй лавцѣ", не звертаючи на себе уваги, але конець року покликавъ его знову мѣжь першихъ въ клясѣ и такимъ зôставъ вже черезъ цѣлу ґимназію. Коли бувъ въ 6 клясѣ, умерла ему мати, а вôтчимъ оженивъ ся въ друге. Року 1875 зложивъ матуру (головный екзаменъ ґимназіяльный) и вступивъ на університетъ (школа высша) у Львовѣ.

Прибувши до Львова, вступивъ Иванъ Франко до студентского товариства „Акад. Кружокъ", котре выдавало газету „Другъ", та въ котрôй вôнъ мѣстивъ свои працѣ, будучи ще въ ґимназіи. Въ два роки опôсля арештовано за новй думки цѣлу редакцію „Друга", а зъ нею и Франка и засуджено. Ось що пише самъ Ив. Франко въ своѣй житеписи про сю хвилю: „Безтолковый процесъ, котрый упавъ на мене, якъ середъ улицѣ цегла на голову и котрый скôнчивъ ся моимъ засудженемъ, хочь у мене не було за душею и тѣни того грѣха, якій менѣ закидували (анѣ тайныхъ товариствъ, анѣ соціялизму; я бувъ соціялистомъ по симпатіи, якъ мужикъ, але далекій бувъ вôдъ розумѣня, що таке соціялизмъ науковый) — бувъ для мене страшною пробою. Девять мѣсяцѣвъ пробутыхъ въ тюрмѣ, були для мене тортурою. Мене трактовано якъ звычайного злодѣя, засаджено мѣжь самыхъ злодѣѣвъ, та волоцюгъ, котрыхъ було въ однôй камерѣ зо мною 14—18. Перекидувано зъ камеры до камеры при ненастанныхъ ревізіяхъ (се бачь за те, що я „писавъ", т. е. записувавъ на случайно роздобутыхъ карточкахъ паперу случайно роздобутымъ олôвцемъ — пѣснѣ та приповѣдки зъ устъ соузникôвъ або й свои вѣршѣ), а кôлька тыждневъ я просидѣвъ въ такôй камерѣ, що мала тôлько одно вôкно, а мѣстила 12 людей; зъ котрыхъ 8 спало на тапчанѣ, а 4 пôдъ тапчаномъ для браку мѣсця. Зъ протекціи для свѣжого повѣтря, соузники вôдступили менѣ „найлѣпше мѣсце до спаня — пôдъ вôкномъ насупроти дверей; а що вôкно задля задухи мусѣло бути день и нôчь отворене и до дверей продувало, то я що рана будивъ ся, маючи на головѣ повно снѣгу навѣяного зъ вôкна. Та не сама тюрма була для мене найтяжшою пробою: засудъ криминального суду, а особливо те, що я опôсля застававъ на свѣтѣ — сто разъ тяжшій и несправедливѣйшій засудъ всеи суспôльности киненый на насъ, страшенно болѣвъ мене. Мене выкинено зъ „Просвѣты", заборонено приходити на „Руску Бесѣду" (рускй товариства у Львовѣ), а котрй хотѣли мати зо мною яке будь дѣло, видались зô мною тôлько въ секретѣ, що мене ще дужше принижувало."

Вышовши зъ арешту Ив. Франко вчивъ ся дальше, ходивъ на універзитетскй выклады и выдававъ разомъ зъ М. Павликомъ газету: „Громадскій другъ", „Дзвôнъ" и „Молотъ", а опôсля книжочками „Дрôбну бібліотеку". Р 1880 выѣхавъ на якійсь часъ задля вôдпочинку въ повѣтъ коломыйскій до Кирила Геника, котрый перебуває теперь въ Канадѣ. Въ тôмъ часѣ вôдбувавъ ся въ Коломыѣ оденъ політичный процесъ, до котрого безпôдставно причеплено и Франка и арештовано. Тримали его 3 мѣсяцѣ въ арештѣ, а по скôнченю процесу, яко неналежачого до того повѣту, велено вôдставити его шупасомъ до рôдного села.

Сей транспортъ хорого чоловѣка пѣшки, перекидуваня по рѣжнымъ мѣсцевымъ арештамъ, належить до найтяжшихъ хвиль его житя. Тогды власне написавъ вôнъ дуже хороше оповѣдане „На днѣ", взяте зъ житя въ арештѣ, котре переведено на мовы: нѣмецку, ческу и польску. Слѣдуючого року выдававъ разомъ зъ Ив. Белейомъ мѣсячне письмо „Свѣтъ", а коли „Свѣтъ" переставъ выходити, працювавъ при газетахъ „Дѣло" и „Зоря", выготовивъ пару книжочокъ для тов. „Просвѣта", помѣстивъ кôлька своихъ оповѣдань въ календаряхъ того-жъ товариства и дописувавъ до заграничныхъ чужихъ газетъ. По несповна 2 рокахъ працѣ при згаданыхъ часописяхъ Ив. Франко ставъ спôвробôтникомъ щоденнои польскои часописи „Kurjer Lwowski", при котрôй працювавъ до недавна. Хочь Ив. Франко працювавъ на хлѣбъ при польскôй газетѣ, то все таки працювавъ для свого народу, а крôмъ того въ тôмъ часѣ найбôльше розширивъ свою спôвроботу и по чужихъ газетахъ краєвыхъ и заграничныхъ, такъ польскихъ якъ нѣмецкихъ и россійскихъ; писавъ такожь до газетъ рускихъ, выдававъ особнй книжочки „Літературну бібльотеку" и „Літерат.-наукову бібльотеку", редагувавъ въ спôлцѣ „Народъ", а опôсля самъ „Житє и Слово". Тутъ згадати треба, що знову арештовано Ив. Франка разомъ зъ Рос-

Д-ръ ИВАНЪ ФРАНКО.

(Продовжене на другôй сторонѣ).

ПРО НУТРО ЗЕМЛѢ.

(Дальше).

IV. Про огняній горы або вульканы. -- Выбухъ вулькану. -- Вульканы чинній и выгаслй. -- Вульканы пôдводнй. -- Найславнѣйшй вульканы на свѣтѣ.

Выбухи горячихъ жерелъ ще суть нѣчимъ въ порôвнаню зъ выбухами вульканôвъ, то есть такихъ горъ, що мають огонь въ своимъ нутрѣ. Такихъ малыхъ и великихъ вульканôвъ, що суть высокй на пôвъ ажь до 6 миль англ. маемо на земли досить богато. Въ Европѣ есть ихъ пять: Гекля и Крабля на Исляндіи, де суть такожь гайзеры; а Везувій, Етна и Стромболѣ въ Италіи. Особенно вульканъ Везувій есть славнымъ зъ слѣдуючои причины.

Буде тому вже зъ 1800 рокôвъ, въ 79 роцѣ по народженю Христа, наступивъ страшный выбухъ того вулькану, котрый засыпавъ два мѣста, що лежали у стôпъ тои горы. Опôсля вульканъ зовсѣмъ притихъ, люде призабули про выбухъ и про тй засыпанй мѣста; на бокахъ горъ побудовали села, позаводили огороды и винницѣ; ажь ту наразъ въ 400 рокôвъ опôсля знову наступивъ выбухъ, котрый збуривъ засơванй оселѣ и тысячи людей лишивъ житя. Вôдъ того часу выбухи Везувія разъ меншй то знову бôльшй повгаряли ся часто.

Вульканѣчна гора выглядае якъ й кожда инша гора, есть лишь трохи бôльше кôнчата, а самъ верхъ немовь бы стятый. Ажь якъ достати ся на верхъ горы то видко, що сеся гора мае заглублене, подôбне до лѣйки, що веде въ глубину землѣ.

Те поглублене звуть кратеромъ и вôнъ именно есть тымъ отворомъ, крôзь котрого выбухае на верхъ пôдземный огонь, зъ вôдки выливаесь на боки розтоплена, камѣнна маса, звана лявою. Въ звычайнôмъ часѣ здôймають ся деколи надъ кратеромъ хмары дыму и пары, ночами видко деколи надъ нимъ луну, а часто дрожане горы и пôдземный гукъ доказують, що тамъ въ нутрѣ працюють безустанно якйсь могучй силы.

Вкôнци дрожане чимъ разъ дужчае, зъ нутра горы чути глухій грохôтъ; наразъ роздаєсь страшный гукъ, тысячи розпаленого камѣня вылѣтае зъ кратеру въ гору вразъ зъ языками огня; надъ вульканомъ творить ся чорна хмара зъ пороху скалъ и камѣня, покрушеного въ нутрѣ кратеру; зъ бовдурôвъ водяои пары творять ся густй облаки, зъ котрыхъ рясный дощь ллєсь въ нутро горы, а безнастаннй громы бють надъ отворомъ.....

А тымчасомъ зъ глубины горы здôймаесь розтоплена, горяча лява, доходить до береговъ кратеру, а зробивши собѣ дорогу, розливаесь на боки вулькану потокомъ камѣнного огню. Немовь огниста стяжка, посуваесь огненна рѣка лявы, слѣпить очи своимъ блескомъ, а нищить и палить все, що лишь по дорозѣ стрѣне. Коли така лява надплыне на дерево и лишь его доторкнесь, сейчасъ цѣле дерево займесь ясньимъ полумѣнемъ и въ однôй хвили зъ дерева лишаесь попелъ. — Легко собѣ уявити, якій переполохъ, яка трѣвога мусить панувати мѣжь доокрестными мешканцями; бо и есть чого лякатись, неоденъ пожіе смерти въ таку страшну хвилю. Такъ, пôдчасъ выбуху Везувія въ роцѣ 1872 у стôпъ горы згромадилось досить цѣкавыхъ людей, щобъ зъ близька приглянутись потокови плынучои лявы. Въ тôмъ давъ ся чути переймаючій, пôдземный гукъ, за нимъ другій и наразъ пôдъ стопами людей робить ся страшна пропасть, котра поглощае сотки людей! Прочй въ великôмъ перестраху повтѣкали.

На щасте выбухи не тревають довго. По головнôмъ, найсильнѣйшôмъ выбуху, наступають вже слабшй и не такъ небеспечнй. Звôльна лява вертае въ глубину кратеру и гора втихомирюесь. Але потоки лявы — хочь застынуть зъ верха — але внутръ довгй лѣта суть ще горячй; маса выкиненого камѣня, котре розсыпане по бокахъ горы; груба верства вульканѣчного пороху, котрого вѣтеръ розносить на сотки миль довкола; въ кôнци велике знищене у стôпъ горы; все те доказомъ могучои силы въ укрытôмъ, розпаленôмъ нутрѣ землѣ.

Трудно выяснити на певно, яка есть причина вульканичныхъ выбухôвъ. Найскорше походять они зъ того:

Въ розпаленôмъ нутрѣ землѣ, особенно на граници зъ твердою шкаралупою мусять повставати розмантй газы, а головно водна пара. Тй газы розпирають розтоплену масу нутра землѣ; тота маса пôдъ ихъ напоромъ тисне тверду шкаралупу землѣ, входить до еѣ шпаръ, въ кôнци розрывае еѣ, творячи собѣ свобôдный выходъ на уровень землѣ. Такій — якъ здае ся — есть початокъ всѣхъ вульканôвъ. Пôдъ напоромъ лявы пукае земна шкаралупа и лява выдобуваесь на внѣ; ту зъ розôрваныхъ скалъ будуе она собѣ сама узгôре, котре побольшаесь за кождымъ новымъ выбухомъ черезъ доплывъ лявы и выкиненй зъ землѣ камѣня.

Вульканы, що стало въ певнôмъ часѣ выбухають, звуть ся чинными. Але суть ще на земли вже нечиннй вульканы — выгаслй. Тыхъ послѣдныхъ есть навѣть значно бôльше, нѣжь першихъ; въ кôнци есть ще кôлька вульканôвъ свѣжо-повсталыхъ. Одныкъ зъ цѣкавшихъ пôдъ тымъ зглядомъ есть вульканъ Жорілльо въ полудневôй Америцѣ. До року 1759 того вулькану не було зовсѣмъ. Ажь дня 18. вересня зганого року, середъ страшенного гуку, на просторонь кôлька квадратовыхъ миль англ. земля пôднесла ся и утворилась гора, зразу чверть милѣ высока, а опôсля пôвъ милѣ. На верху тои горы и по еи бокахъ потворились сотки отворôвъ, зъ котрыхъ выбухали хмары пары, потоки лявы, камѣне и пôдземнй жужлѣ. — Ученй кажуть, що въ мѣру охолоджуваня ся твердои шкаралупы землѣ, новй вульканы повставати будуть чимъ разъ рѣдше, бо чимъ разъ труднѣйше прійдесь лявѣ розрывати шкаралупу землѣ.

Вульканичнй горы такъ чиннй, якъ и выгаслй, находять ся по всѣхъ частяхъ свѣта, на суши, а навѣть на днѣ моря. Моряки, що плывають на корабляхъ по морю, неразъ бачили выбухъ пôдводныхъ вульканôвъ: надъ такимъ вульканомъ вода бовдурить ся, выкидаючи зваренй рыбы и другй морскй звѣрята. Бачили такожь кôлька разôвъ вульканы, котрй нагло повставали якъ огненнй островы.

„SVOBODA"
(LIBERTY.)
Weekly Paper.

The only Russian political Newspaper published in this Country; circulating in all parts of the United States and Canada, wherever the Russian language is spoken and is the best advertising medium.

Published every Thursday at Mt. CARMEL, PA. by the „SVOBODA" Publishing Co.

All comunications should be addressed to:

„Svoboda"
Mt. CARMEL, PA.
P. O. Box 13.

Предплата рôчна 2.00
До старого краю........ 3.00

Всѣ дописи и грошѣ просимъ высылати пôдъ адресу:
To „SVOBODA"
P. O. Box 13. — Mt. CARMEL, PA.

НАША ГАЗЕТА ВЫХОДИТЬ ЩО ТЫЖДНЯ ВЪ ЧЕТВЕРЪ.

Entered the post office at Mt. Carmel, Pa. as second class mail matter.

(Продовжене зъ стороны першои)

сіянами, що прибули до Галичины, и продержано 10 тыждневъ — а за що, нѣхто не знае до нынѣ. — Незадовго опôсля зложивъ на університетѣ въ Вѣдни докторатъ фильозофіи (найвысшій еґзаменъ). Въ рôкъ назадъ стративъ мѣсце робôтника при „Kurjer-ѣ Lwow"" за се, що остро осудивъ вартôсть писань и вплыву на польску суспôльнôсть найбôльшого польского поета Тадеуша Міцкевича. Нынѣ жіе Ив. Франко у Львовѣ, працюе въ выдавництвахъ „наукового тов. им. Шевченка" и спôвредагуе мѣсячникъ „Літер.-науковый Вѣстникъ".

Се бувъ бы короткій перебѣгъ житя того робôтника. Свою письменну працю зачавъ ще на школьнôй лавцѣ, заохоченый товаришами та деякими учителями и продовжае еѣ до нынѣ — отже якъ разъ с. р. 25 лѣтъ.

Нема майже поля въ нашôмъ письменьствѣ, на котрôмъ Ив. Франко не працювавъ бы — и то все мѣжь першими писавъ довшй повѣсти и короткй оповѣданя т. зв. новелѣ — такъ прозою якъ стихомъ; написавъ много наукових праць и переложивъ но рôдну мову богато зъ чужихъ мовъ.

Найзнаменитшими суть его короткй оповѣданя, взятй зъ житя робучого люду безъ рôжницѣ стану и народности, котрй выйшли осôбною книжкою пôдъ заголовкомъ: „Въ потѣ чола." Высока освѣта, широта думокъ, быстрый поглядъ, даръ спостерѣганя, основный судъ, хороша и жива мова, вчинили се, що его творы розôйшли ся и перекладають ся на чужй мовы. Читаючи тй оповѣданя, бачимо, що се живй люде, котрй жіють, працюють, терплять и борють ся о хлѣбъ въ потѣ чола; а коли порôвнаемо зъ житемъ автора, то переконаемъ ся, що въ тыхъ коротких малюнкахъ вôдбивае ся цѣле его житє, почавши вôдъ дѣтины, а скôнчивши на теперѣшности. Тяжкй житєвй обставины, серед котрыхъ прійшло ся жити, а котрй не одного зломили въ самôмъ розгарѣ житя, не тôлько, що не зломили Ив. Франка, але загартували, додали силы и поставили на вершку суспôльности.

Чимъ-же властиво есть важнымъ Ив. Франко для Русинôвъ въ нашôмъ рôднôмъ письменьствѣ? Чи тôлько тымъ, що такъ богато и знаменито написавъ и далѣ працюе? нѣ! Не лишь тымъ, але й симъ, що Ив. Франко есть першимъ свѣдомымъ робôтникомъ на тôмъ поли. Якъ разъ сего року минае 100 лѣтъ, коли за починомъ Ивана П. Котляревского нашй письменники зачали писати въ рôднôй, живôй бесѣдѣ, сотворили нову літературу, збогатили народну скарбницю духа, але въ нихъ бракъ свѣдомости. Ив. Франко першій въ насъ, знае, якъ пише, що пише, чому, та для кого пише. Его оповѣданя примѣромъ суть зеркаломъ правдивыхъ пригодъ дѣйсного житя, загрѣтй людскостю и звертають ся въ бôльшôй части до головнои части людности, т. е. до такъ званого робучого въ потѣ чола люду. А се власне — пôсля думки теперѣшного часу — головна задача письменьства, проте не дивниця, що творы Франковй перекладають ся на чужй мовы.

Въ слѣды Ив. Франка вступили молодшй письменники. И за остатныхъ 20 лѣтъ наше письменьство пôднесло ся такъ, якъ нѣколи передъ тымъ. И нынѣ нѣкому, що щиро хоче працювати для свого народу, навѣть на гадку не приходить, щобы мы, Русины, були одне и те саме, що Поляки або Москалѣ.

Нынѣ хиба треба на голову впасти, щобы треба було ажь позволеня московского св. Синоду и то ще въ вôльнôй Америцѣ, щобы писати въ рôднôй бесѣдѣ, якъ на ганьбу робить православный „Свѣтъ", або щобы творити нову бесѣду и літературу, якъ хвалить ся перевчено-недовченый редакторъ многоязычного греко кат. москвофільского чи тамъ обединительного „А.Р.Вѣстника." Зрештою се рештки туманôвъ, що ихъ навѣяли вѣки гнету и темноты, то-жь не дивота, що народъ занѣсъ ихъ зъ собою и въ далеку Америку. — Иванъ Франко каже:

Вѣчный революціонеръ —
Духъ, наука, думка, воля,
Не уступить потьмѣ поля,
Не дасть спутатись теперь.

Розвалилась зла руѣна,
Покотила ся лявина, —
И де въ свѣтѣ така сила,
Щобъ въ бѣгу еѣ спинила,
Щобъ вгасила, мовь огень,
Розвѣдняючій ся день?

Сли самъ народъ потрафивъ выдати зъ мѣжь себе такихъ мужѣвъ якъ: Т. Шевченко, Юрій Федьковичъ, Ив. Франко и другй, то есть найлѣпшимъ доказомъ, що вôнъ способный до житя, жіе и жити буде.

А. Б.

ВѢСТИ ЗЪ КАНАДЫ.

Тмуторокань.

Зъ мѣста пôдъ тою назвою я людей не видѣвъ, але чувъ про нихъ много. Суть то люде, що темнотою тôльки другихъ жіють. Ихъ на божôмъ свѣтѣ богато, та помѣжь всѣми, якй по свѣтѣ плентають ся, хиба перше мѣсце занимають православнй батюшки-місіонарѣ. Коли лишь я зачувъ, що они въ Едмонтонѣ заѣхали, я подумавъ собѣ: тьмуторокань! Люде жь нашй, на жаль, особливо зъ уніятôвъ, говорили зъ утѣхою: православнй отцѣ приѣхали, грошѣ привезли! И кождый цѣкавый бѣгъ дивитись на тыхъ, що грôшми людей мали обдаровати. Менѣ дуже прикро було дивитись на нашь народъ, котрый по словамъ покôйного Украинця П. Кулѣша, безъ путя и безъ славы. А дѣйсно, безъ путя и безъ славы.... Але не о тôмъ менѣ теперь писати.

Такъ отже, завитали месіѣ для руского народу въ мѣсто Едмонтонъ. Зсѣли зъ трену, наймили фѣру въ Нѣмця и поѣхали найперше на руску кольонію въ Рабетъ Гілъ. Тамъ пробули три днй, вôдправивши людямъ Службу Божу на Вознесенѣ. А зъ Рабетъ Гілъ поѣхали въ Едну, де пробули недѣлю по Вознесеню и Зеленй свята, недѣлю по Зеленыхъ святахъ. Власне въ той хвили, коли се пишу, довѣдуюсь, що въ пятницю дня 17-го червня повернувъ въ Рабетъ Гілъ.

Я пишу, що въ Едмонтонѣ приѣхали отцѣ місіонарѣ, такъ се лишь въ половинѣ правда, бо одень тôлько зъ нихъ священникомъ (Дмитрій Камнѣвъ), а другій доперва діяконъ (В. Александровъ). Сей остатный тамтого року буде дякомъ — въ тôмъ роцѣ мае бути священникомъ.

Въ цѣлôмъ свѣтѣ такъ принято, що коли священникъ приѣде зъ дякомъ, або зъ органістою, або діякономъ навѣть, слово перше належить ся священникови. Православна-жь місія тримае ся противного порядку: о. Камнѣвъ мовчавъ, якъ заклятый, а говоривъ до людей діяконъ. Причина тому мае бути та, що о. Камнѣвъ нѣ слова по нашому не вмѣе, тôлько всьо по московски, а діяконъ вмѣе нашу мову и потрафить нею заговорити. Люде нашй такъ собѣ розповѣдають про мову діякона: „Та вôнъ говоривъ по нашому, можна его розумѣть, якъ зачне що, то все: Каковъ и каковъ, та харато! Каковъ вы були пôдъ батогомъ, каковъ, харашо, пôдъ унією, каковъ — скиньте, каковъ се ярмо и т. д." Такъ я чувъ вôдъ декого зъ нашихъ. Коли се правда, то я дуже мушу жаловати нашои православної місіи, бо она разъ на половину глуха и нѣма, а въ другôй половинѣ зъ покрученымъ языкомъ. Однако, такъ собѣ певно думавъ православный владыка еп. Николай: для рускихъ хлопôвъ зъ Галичины и Буковины, буде выстарчаюча. Коли бы я (я говорю за епископа Николая) посылавъ місіонарôвъ до Индіянъ, я бы розказавъ имъ навчити ся индіянского языка, але коли мои місіонарѣ идуть мѣжь якихсь Галичанъ, то най говорять, якъ вмѣють. А врешти-ти нема що довго говорити: Діяконъ возьме „Свѣтъ" въ руки, що его выдае пр. Грушка и прочитае де-що за „несчастну унію" и про папу римского, а по прочитаню попытае ся хахловъ: панимаете меня? — а хахлы вôдповѣдають: розумѣемо. То пристаете на вѣру православну, а хахлы скажуть, пристаємо. И справа скôнчена: людей тôлько що попише ся, якъ рекрутôвъ православнои вѣры, зъ ихъ дѣтьми и жонами и готово!

А если бы хахлы казали: а що намъ зъ того буде, якъ мы пристанемо на вѣру православну? то зновь діяконъ скаже: Нашь Владыка васъ любить и вамъ даруньки шле: Таляра золотого за пана молодого, т. е. за кожду душу одного доляра. Чимъ бôльше душъ пристане до православія, тымъ бôльше долярôвъ дасть Владыка на церковь. Я не ручусь певне, чи такъ саме говоривъ діяконъ до людей, бо я самъ не чувъ, а що мôгъ такъ говорити, сподѣюсь зъ того, що на церковь православну въ Еднѣ, обѣцяли дати 500 долярôвъ, на церковь православну въ Рабетъ Гілъ 200 дол., а на капличку въ Еднѣ щось 300 и до кождои зъ нихъ всѣ церковнй рѣчи.

Священникъ, котрый мае пріити въ Едмонтонъ, мае бути за дармо якійсь часъ, а потôмъ люде мають его утримувати.

Всѣ церквы православнй мають бути записанй на православного епископа Николая и земля, яка дôстанесь вôдъ правительства для церковь, теперь мае бути записана на него.

Хахлы мають ходити до церкви — а коли бы въ чôмъ священникъ боронивъ, не мають ему перешкоджувати, а повиноватись строго, навѣть коли бъ православный священникъ зажадавъ за похоронъ нпр. 30 дол. вôдъ зовсѣмъ бѣдного чоловѣка. Если бы однако сей бѣдный чоловѣкъ не мавъ звôдки заплатити, або опиравъ ся, то право есть православного священника не позволити ему на цминтари ховати — и взагалѣ вôдмовити ему христіяньского похорону.

Що такъ може лучитись въ будучности, если церковь православна буде записана на владыку, се рѣчь такъ, якъ бы певна.

Православіе московске стремить до того очевидно, щобъ громада церковна не мала жадного права до священника, а щобъ священникъ мавъ що до поступованя зъ людьми зовсѣмъ вôльну руку. Я не гадаю, щобъ нашй рускй православнй на се згодили ся — пôсля моеи думки, они повиннй, маючи сотки примѣрôвъ православного здирства на старôмъ краю, старатись конче о те, щобъ ихъ религійна громада мала право до церкви, якъ се у уніятôвъ въ Еднѣ, Штейтахъ Бразиліи навѣть. Такъ отже православнй місіонарѣ говорили нашимъ людямъ поселившимъ ся въ околици Едмонтону. Нема що казати: гарно и щиро! Хто бы инакшій хотѣвъ порядокъ завести, такъ той проклятый уніятъ.

А я таки, най буду проклятымъ уніятомъ, не тôлько не перестану людямъ инакше говорити, а ще й попробую освѣтити дѣяльнôсть православныхъ місіонарѣвъ, хоть на мене Владыка ихъ и погнѣвае ся.

Отже, перше пытане: Чого приѣхали православнй місіонарѣ въ Едмонтонъ? Безперечно длятого, щобъ уніятôвъ перевести на православіе.

Друге пытане: Акъ треба переводити уніятôвъ на православіе? Прочитанемъ кôлька уступôвъ зо „Свѣта" и головне, дарованемъ досить великои силы грошей.

Трете: Чи такъ роблять місіонарѣ другихъ народôвъ? Такъ не роблять — бо встыдали бы ся замѣсть божого слова, якъ годить ся місіонарямъ, роздавати людямъ грошѣ с. е. ихъ куповати.

Четверте: Чи православнй місіонарѣ того не встыдають ся? Анѣ разъ, бо публично се голосили.

Пяте: Що за цѣль могли мати православнй московскй въ тôмъ, щобъ, уніяты перейшли на ихъ вѣру, чи славу божу? Нѣ — славы божои не мали на цѣли — бо о тôмъ анѣ не спомина ли, а тôлько казали, що Русины були давно православными и теперь мають до православія вернути, бо то ихъ давна вѣра.

Шесте: Хто отже зыскуе на тôмъ, если уніяты, припустѣмъ, перейшли бы на православіе, чи народъ може? Народъ нѣ, нѣколи, анѣ пôдъ взглядомъ религійнымъ, бо православнымъ о религію не ходить, якъ мы вже знаємо, анѣ пôдъ взглядомъ народнымъ, бо звѣсно, православнй всѣ Москалѣ, або обмосковщенй Русины, анѣ пôдъ взглядомъ громадскимъ, бо церковь мае бути записана на епископа.

Семе: А може православнй подбають о просвѣту народа? Такожь нѣ, бо послухайте: Коли я бувъ у одного Русина, що хилить ся до православія, вôнъ менѣ показовавъ книжки, якй ему подаровали міссіонарѣ. Були правда мѣжь ними: Евангеліе по старославяньскому и псалтырь — та зъ другои стороны були тамъ: Житіе Маріи египетской на неможливôмъ языцѣ написане, житіе одного святого, такъ само написане, катихизмъ православный по великоруски — книжки Купчанка зъ Вѣдня, и календарь „русскій" зъ

Декотрй суть ще до нынѣ, а иншй по кôлькохъ рокахъ зникають назадъ, западаючись въ морску глубину. Такъ було зъ островомъ Юліею, на полудне вôдъ Сициліи въ Италіи, 28. червня 1836 року, корабель, що тамтуды плынувъ, почувъ сильне потрясене, мовь бы вôдъ зрушеня ся морского дна. 11. липня мешканцѣ сусѣдного побережа запримѣтили наразъ на морю высокій слупъ воды и огня, оточеный клубами пары, а въ тыждень опôсля вказавсь зъ моря островъ на одну милю. Бувъ то верхъ пôдморского вулькану. Коли выбухъ вспокоивъ ся, ученй оглядали той новонародженый островъ. Збудованый вôнъ бувъ зъ сыпкихъ жужлѣвъ, котрй морска вода зачала скоро сполокувати. По мѣсяци ледве було знати надъ моремъ той островъ, а по роцѣ зникъ на все пôдъ водою.

V. Що то суть землетрясеня и зъ чого повстають! — Землетрясене въ мѣстѣ Лизбонѣ

Горячо нутра землѣ выкликуе на сѣ уровени ще одно явище рôвно грôзне въ своихъ наслѣдкахъ якъ и выбухи вульканôвъ, именно, землетрясене.

Землетрясене полягае на тôмъ, що уровень землѣ дрожить зъ меншою або бôльшою силою; при тôмъ або пôдскакуе она разъ за разомъ у гору, якъ верхъ стола, если бысьмо зъ пôдъ споду кôлька разôвъ ударили; або земля въ певнôмъ мѣсци розсувае ся въ бôкъ на всѣ стороны.

Причиною того дрожаня землѣ есть — якъ здае ся — сильный напôръ розтопленого нутра або газôвъ на верхну шкаралупу землѣ. Ударъ такій въ однôмъ мѣсци, розходить ся по земли фалею на всѣ стороны; такъ само стôлъ, коли въ него вдаримо, задрожить цѣлый, задрожать и задзвонять шклянки поставленй навѣть на его берегахъ. — Якъ далеко сягае дрожача филя при землетрясеню, зависить се вôдъ силы ударôвъ въ певнôмъ мѣсци земнои шкаралупы; деколи землетрясене есть на кôлька миль; але часами землетрясене захоплюе десять, а то и сотки миль вокругъ. Щобъ читателямъ дати поняте, чимъ есть сильне землетрясене, наведемо ту описъ славного землетрясеня въ португальскôмъ мѣстѣ Лизбонѣ, котре въ р. 1755 зôстало майже на половину знищене. „Першого падолиста, 1755 року — пише наочный свѣдокъ того нещастя — ранокъ бувъ холодный, але погôдный. Була 10 година рано. Я якъ разъ сидѣвъ бѣля вôкна, коли-мъ запримѣтивъ, що стôлъ и всѣ предметы на нѣмъ, затряслися ся наразъ За хвилю роздавсь глухій, пôдземный гукъ и цѣлый дôмъ задрожавъ вôдъ сильного удару. Зъ переляку зôрвавсь я на рôвнй ноги и пôдчасъ коли надумуюсь, чи лишитись въ комнатѣ, чи утѣкати, горѣшный поверхъ зваливъ ся, стѣны порысувались, а бельки въ моѣй комнатѣ покривили ся... Я одубѣвъ зъ переляку, не въ силѣ порушитись зъ мѣсця. Рôвночасно, густй туманы пороху и цеголъ такъ затемнили улицю, що о кôлька крокôвъ не можна було доглянути нѣчого. Кôлька хвиль выдавалось, що на тôмъ вже й конець. Користаючи зъ того, выбѣгъ я на улицю, простуючи до морскои пристани, котре выдалось менѣ найбеспечнѣйше. Улицѣ такъ були засыпанй збуреными домами, що ледве дôставъ ся на площу передъ костеломъ св. Павла. Хвилю передъ тымъ, тота гарна святыня завалилась, придавлюючи зôбраныхъ тамъ людей.

За тою церквою бувъ берѣгъ рѣки: тамъ хотѣвъ я схоронитись на случай нового трясеня. Перекарабкавшись по звалищахъ, дôйшовъ я въ кôнци до берега рѣки. Тамъ заставъ я богато людей рôжного стану и вѣку. Всѣ они смертельно блѣдй и выстрашенй клячали, звернений до мѣста и горячо молились.

Въ той хвили роздалось друге трясене, не такъ страшне, якъ попередне, але о стôлько сильне, що ледве можна було удержатись на ногахъ.

Наразъ всѣ заверещали зъ розпуки: „Филя йде, филя!! Потопимось всѣ!" И дѣйсно, зъ недалека посувалась блискавкою велика маса воды и ударила зъ такою силою на берѣгъ, що завалила зъ нôгъ и пôрвала тысячи людей. Я, на щасте, хопивъ ся слупа и державъ ся его мôцно ажь вода зновь не вôдплыла. — Замоченый, вдрапавъ ся я зновь на звалища церкви. Видъ знищеня, яке зробила вода рѣки, задержана при гирлѣ черезъ напрасне пôднесене ся моря, бувъ страшный! Великй кораблѣ лежали на березѣ; малй судна и лодки крутились въ серединѣ въ шаленôмъ вôдмутѣ рѣки и зникали заодно въ еи глубинѣ. На березѣ стояла гарна, мармурова палата, котра була такъ сильно збудована, що могла бы выдержати найсильнѣйшій штурмъ. До тои палаты схоронилось чимало людей. И ось, при другôмъ ударѣ, завалилась она, придавляючи тыхъ, що тамъ схоронились. Я ставъ недовше на звалищахъ, якъ кôлька хвиль, коли слѣдувало нове потрясене. И зновь вода зъ рѣки вдерлась на берѣгъ, досягаючи ажь моихъ колѣнъ. Се бувъ послѣдный сильный ударъ.

Коли землетрясене скôнчилось, ставъ я осторожно перебиратись улицями мѣста. Всюды стрѣчавъ я сумнй образы. Найкраснй, мѣскй будынки, всѣ церквы, королѣвскій замокъ, театръ; богато домôвъ завалились або позападались въ ямы, якй потворились въ земли. На улицяхъ чути було плачь и зойки пробиваючй до глубины душѣ. Ту дѣти надармо шукали родичѣвъ, тамъ родичѣ дѣтей; въ однôмъ мѣсци сидѣвъ мужь въ нѣмôй розпуцѣ при трупѣ своеѣ жѣнки; въ иншôмъ якійсь чоловѣкъ схилявъ ся надъ земнѣлымъ лицемъ свого пріятеля, надармо шукаючи въ нѣмъ знаку житя. Люде рôжного стану и вѣку, конѣ, мулы, псы, поломанй возы: все те лежало въ неладѣ серед звалищь мѣста."

Не все наслѣдки землетрясеня суть такъ страшнй, однакъ лучають ся. Такъ примѣромъ Италія есть все въ страху, бо тамъ дуже часто лучають ся землетрясеня. Такъ пр. въ полудневôй Италіи въ р. 1783 було одно зъ бôльшихъ землетрясень, котре збурило мѣсто Мессину и двайцять кôлька доокрестныхъ сѣлъ. Тогдѣ потворили ся въ земли пропасти на двѣста лôктѣвъ широкй, а стокôлькадесять глубокй; тамъ, де передше були узгôря, повстали озера; чимало рѣчокъ заникло, а натомѣсть въ иншихъ мѣсцяхъ зъ глубины землѣ вытрыснули новй жерела и ручаѣ.

(Дальше буде).

1897 року. Чи нашъ чоловѣкъ може зъ тыхъ книжокъ що зрозумѣти? Анѣ разъ, хиба те (зъ книжокъ Купчанка), що народу „русского" на свѣтѣ есть 70 міліоновъ, та що (зъ календаря) царь московскій зъ жѣнкою то „русскій царь" (вôнъ зъ подругою вымальованый на першôй сторонѣ), та що вôнъ короновавъ ся дуже славно (есть до того образки). Чи тй книжки означають яку просвѣту для рускогo народу? Тысячь разъ нѣ! а означають попередъ всего образу нанесену православными отцями рускому наѝ и хлопскому народови, бо чижь то не образа? давати нашому чоловѣкови календарь зъ 1897 року? хиба нашъ чоловѣкъ не вмѣе перечитати 1897? бо чижь то не образа: давати помѣжь рускй люди книжки, котрй не признають нашои рускои, хочь и хлопскои мовы? — а далѣ, то темнота, бо тй всѣ книжки, якй хочуть всувати мѣжь народъ рускій православнй, разъ не освѣтять его въ правдѣ, а по друге, нашъ чоловѣкъ ихъ навѣть не зрозумѣе. И они будуть собѣ лежати на полици и порохомъ припадуть, а нашъ простолюдинъ, якъ бувъ темный, такъ и дальше буде.

Осьме: О що-жь властиво ходить московскимъ православнымъ, коли имъ не ходить анѣ о религію, анѣ о народнôсть руску, анѣ о громаду нашу, анѣ о просвѣту? О що-жь? О що-жь? — Я вамъ скажу, не треба пытати: О придушене народу рускогo въ Канадѣ и о цареславіе. Бôльше о нѣчо. Се бачимо доскнало по дѣяльности отцѣвъ місіонарѣвъ — пригадаймо собѣ: проповѣди читають зъ газеты, притягають людей до православія грôшми, не вмѣють, або кепско вмѣють по руски, дають книжки для нашихъ людей незрозумѣлй и сунуть вôдъ разу безвстыдно портретъ царя передъ очи бѣдныхъ фармерôвъ рускихъ — се мы бачили вже и въ Галичинѣ.

Девяте: Хто-жь на тôмъ що выграе, чи рускій народъ? Та якъ-же, православнй роблять на свою корысть, а народъ зъ того мае мати зыски! Найсамперêдъ епископъ дôстане похвалу вôдъ Синоду, потôмъ місіонарѣ за свôй трудъ щось дôстануть, а вкôнци, я думаю, може и тй, що отцямъ помагали.

Десяте: Що-жь мае народъ рускій робити: Махнути на православіе, бо оно вже давно не те, що було, а православнй удатись до Буковины, щобъ звôдтамъ имъ прислали священника.

На конець ще одинайцяте: А місіонарѣ що? Пойти назадъ въ свояси и вчити ся ще „тму-много-до-тло" по руски, и памятати добре, що Тму-то-ро-кань не для Русинôвъ канадійскихъ, хиба може для Ураля.

Павло Тимкевичъ.

ВѢСТИ ИЗЪ СТАРОГО КРАЮ.

Австрія. Бѣдна тота Австрія. Дусить ся небожатко ажь всѣхъ силъ напинае и анѣ суди Боже выдусити зъ себе де-що путнього. — Славный опришокъ Бадені, що те за его міністерства пролялось тôлько хлопскои крови при выборахъ, по своимъ уступленю лишивъ въ державѣ такій неладъ, що годѣ те все направити. Теперѣшный міністеръ справъ внутрѣшныхъ гр. Гунъ не може також дôйти до ладу зъ всѣми народностями, що замешкують Австрію и теперь вôдрочивъ раду державну, котру хто знае, коли знову скличуть. Певно, що якъ будуть управляти державою въ той спосôбъ, що упривилейована каста одной народности буде жити коштомъ поту и крови другои народности — ось такъ якъ польскй голодранцѣ пôдпанки коштомъ Русинôвъ — то пукнуть заки заведуть якійсь ладъ.

Въ Галичинѣ таки разъ взяли ся надобре Русины до шляхоцкихъ урядôвъ. Майже всюды ухвалюють священники, щобъ не прійматы вôдъ уряду писемъ писаныхъ по польски, а вôдсылати ихъ до консисторіи до дальшого урядованя. — Гарный поступокъ, нема що казати, та чи всѣ додержуть слова? Знайдуть ся хрунѣ всюды, але такихъ хрунѣвъ повинно ся пятнувати публично.

То въ руской части Галичины, а въ заходнôй дѣесь знову що инше. Тамъ Мазуры пôдняли формальный бунтъ противъ жидôвъ, розбивають коршмы и склепы жидôвскй, а самыхъ пейсатыхъ турбують несогôрше. Бунты суть такъ грôзнй, що староства повысылали ажь войска, щобъ боронити жидôвскй маетки. — Видко вже жиды порядно заляли людямъ за шкôру горячого сала, коли вхопили ся ажь до рѣзнѣ.

ЗЪ ПОЛЯ БИТВЫ.

Военне положене доси мало въ дечôмъ змѣнилось. Блькаду Кубы переломили ишпанскй кораблѣ, бо довезли своимъ до Гаваны поживу.

Американске войско пôдъ проводомъ Шафтора, почасти вже выйшло на Кубу, а Ишпанцѣ вже бôльше на нихъ не нападають.

Загально кажуть, що при здобутю Гаваны, будуть мати Американцѣ великй трудности.

Вôдъ Дуйого нема жадныхъ вѣстей, чи войско высланe для него вже приѣхало на Филипины.

Незабаромъ мае выѣхати на Порто Ріко до 20 тысячь амер. войска, а президентъ МкКинлей мае покликати ще тысячь добровольцѣвъ.

Невдовзѣ сподѣють ся великои битвы на Кубѣ, бо положене Ишпанцѣвъ дуже погане.

НОВИНКИ.

Нагорода за питє.

Оденъ ресторантаторъ въ Нѣмеччинѣ уживае цѣкавого способу въ цѣли придбаня бôльше гостей: Продае вôнъ тікеты, а за кождый можна дôстати шклянку пива. Коли хто вôддасть 2000 тікетôвъ одержить въ нагороду новый байсикель вартости 220 марокъ. Хто вôддасть другихъ 2000, дôстане золотый годинникъ вартости 150 марокъ. А за третй 2000 тікетôвъ одержати можна чорне убране вартости 70 марокъ. Наслѣдкомъ той проворности пиво у ресторатора скоро розходить ся.

— Зъ Америки замовила Россія богато муки для мешканцѣвъ Сибира, бо тамъ бракъ буде хлѣба!

Американьскй королѣ.

Се вже загально звѣстно въ Европѣ, що въ Ню Йорку оснувавъ ся синдикатъ міліонерôвъ, що мае на метѣ заволодѣти фінансами острова Кубы. Зъ тои то нагоды познакомлюе насъ нариска „Revue de Revues" зъ двома типовыми представителями американьскихъ богачôвъ, якимъ золото само плыве въ руки. Однй зъ американьскихъ богачѣвъ бôльше скромнй, покладають свою честилюбивôсть въ тôмъ, щобы стати рыночными королями, зконцентрувавши въ своихъ рукахъ яку не будь галузь промыслу або торговлѣ. Такимъ е Рокфеллеръ, нафтовый король, жидъ зъ походженя. Другй знову не вдоволяють ся такою ролею и желають заволодѣти цѣлыми сторонами. Зъ тою цѣлою они захоплюють цѣлй територіи, зô всѣми природными богатствами и пôдъ видомъ розвитку культуры, стають необмежеными панами тыхъ краѣвъ, завойованыхъ ними при помочи долярôвъ. Такимъ е Джонъ Асторъ, голова синдикату, що заволодѣвъ републикою Гондурасомъ въ центральнôй Америцѣ. Рокфеллеръ е директоромъ „Standard Oil company", де у него е 300.000 акцій. Въ рукахъ тои компаніи зконцентрувала ся майже цѣла торговля американьска нафтою, що доходить до 65 міліонôвъ бочокъ. (На цѣлôмъ свѣтѣ продукуе ся рôчно 108 міліонôвъ бочокъ нафты). Рокфеллеръ жіе въ Ню Йорцѣ, де мае пышну палату. Саме умебльоване тои палаты коштувало его до міліонъ долярôвъ. У него е чудовй конѣ и власнй спацеровй кораблѣ. Капиталъ его доходить теперь до сумы 200 міліонôвъ долярôвъ, що приносить ему до 12 міліонôвъ долярôвъ чистого доходу на рôкъ. При тôмъ всѣмъ богатствѣ жіе дуже скромно и вдоволяе ся лишь тою свѣдомостю, що, если бы захотѣвъ, то всьо може бути на его услуги. Кожду минуту его житя можна назвати буквально золотою, бо приносить ему 28 долярôвъ и 54 центôвъ. Встае вôнъ о три чверти на сему и передовсѣмъ голить ся, за що платить фризієрови 15 центôвъ. Тымчасомъ за той часъ заробляе вôнъ своимъ капиталомъ 477 долярôвъ и 10 центôвъ. Скôнчивши тоалету, иде снѣдати и за той часъ заробляе 1.431 долярôвъ. Потôмъ иде зъ дочками на прохôдъ, а далѣ и бере ся до роботы въ конторѣ до 4 г. по полудни. До тои годины вôнъ заробивъ вже 15.409 долярôвъ. Вечеромъ ѣсть обѣдъ и кладе ся спати коло 10-ои годины, заробивши за цѣлый день 41.000 долярôвъ. Мимо того Рокфеллеръ нещасливый, дошкулюе ему та гадка, що вôнъ не опанувавъ ще торговлѣ нафтою цѣлого свѣта и побѣдити Ротшильда, що торгуе нафтою россійскою, се его найбôльша мрія. — Другій богачь — се Джонъ Асторъ и то такъ великій, що самъ Рокфеллеръ супротивъ него бѣдакомъ. Его земска власнôсть въ державѣ Ню Йоркъ доходить до 100 міліонôвъ долярôвъ, а теперь докупивъ вôнъ ще великй територіи въ дуже богатôмъ краю Гондурасѣ, де е ще много золота, срѣбла и дорогого каменя, а доси ще нѣхто тамъ того не выексплоатувавъ. Кромъ того Гондурасъ зъ натуры дуже богатый край, такъ, що вартôсть его при добрôй експльоатаціи може дôйти до пôвтора міліона долярôвъ. Асторъ завладѣвъ вже нынѣ цѣлою адміністраціею державы, взявъ въ свои руки цѣлу фінансову адміністрацію, такъ, що нынѣ вôнъ тамъ майже повновластнымъ королемъ.

Кôлько стоить оденъ выстрѣлъ зъ канона?

Потреба до 550 фунтôвъ пороху, щобъ выстрѣлити зъ 18 цалевои арматы, найбôльшои, якй находять ся на амер. корабляхъ. Кораблѣ Индіяна, Орегонъ, Айова мають по чотыри такихъ арматъ по вôсѣмъ вôсѣмъцалевыхъ и чотыри шѣстьцалѣвки. На выстрѣлъ зъ вôсѣмъцалѣвки потреба 114 фунтôвъ пороху, а зъ шѣстьцалѣвки 50 фунтôвъ. — Понеже Сполученй Державы платять пересѣчно за фунтъ пороху 27 центôвъ, проте оденъ выстрѣлъ зô всѣхъ арматъ, якй находять ся на однôмъ корабли, коштуе 900 долярôвъ. Зъ тринайцятьцалѣвки можна выстрѣлити разъ на 6 минутъ, а зъ шѣстьцалѣвки въ тôмъ самôмъ часѣ можна выстрѣлити 36 разôвъ. Числячи, що корабель въ часѣ кôлькагодинной битвы спотребуе до 80 тонъ пороху — коштъ выносить 40 тысячь долярôвъ.

Охорона ока въ молодости

На очи дѣтей повинно ся мати таку бачну увагу, якъ и на ихъ моральнôсть. Въ молодôмъ вѣцѣ око напружае ся найбôльше. Тому родичѣ а и учителѣ повиннй на те уважати, щобъ дѣти, коли пишуть и читають, сидѣли зовсѣмъ просто, та щобъ собою не заслонювали книжки и паперу, на котрôмъ пишуть. Крôмъ того не треба позволяти дѣтямъ читати змеркомъ, а маленькимъ не треба позволити вдивлятись за надто на оденъ предметъ.

Лижвы зô скла.

Найновѣйшимъ вынаходомъ на поли лижварского спорту е лижвы зô скла, що ихъ почато выробляти въ Льондонѣ. Подабають они на пантофель, а мають ту догôднôсть, що ѣздить ся на нихъ скорше и безпечнѣйше якъ на сталевыхъ. На найблизшу зиму такй лижвы появлять ся въ торговляхъ.

Де-що цѣкавого.

— Мозокъ женщины стае лекшимъ по 30, а мущины по 40 роцѣ.

— Въ Калифорніи, пров. Сонора, оденъ инжиніръ вы будувавъ желѣзницю, котра ѣде поверхъ деревъ и по надъ великою пропастею Мôстъ опирае ся на деревахъ. Зъ початку ишли трены зъ товаромъ, а теперь вже и люде ѣздять.

— Также зъ угля камѣнного умѣють вже выдобувати алькоголь (горѣвку).

— Въ Америцѣ вже выробляють сукно зъ дерева.

— Довгота всѣхъ дротôвъ телеграфичныхъ выносить на свѣтѣ 5 міліонôвъ миль. Зъ того припадае на пôдморскій телеграфъ 1,81400 на Европу 1,765.000, Азію 311,-000, на Африку 100,000, Австралію 218,000, а на Америку найбôльше, бо ажь пôвтретя міліона миль.

— Найглубша копальня вугля е надъ 2000 стôпъ глубока, а температура, въ котрôй працюють тамъ робôтники, выносить надъ 100 фаренгайта.

— Женщины мусять знимати капелюхи въ церквахъ и въ театрахъ въ Чікаго.

— Въ 1897 р. зъ Америки вывезено и спродано выробôвъ рольничихъ за 800 міліонôвъ долярôвъ.

— Патагонцѣ мають найдовшй ноги, Англійцѣ стопы, Индіяне носы, а жиды сирѣчь, цигане и краевй паны зô „штайранту" мають найдовшй пальцѣ с. є. руки, тай кишенѣ глубокй.

— Въ Ню Йорку учителька школъ народу до 5 лѣтъ службы побирае найменше 750 дол., а по 15 л. службы найменше 1000 дол. рôчно! А учителѣ еще бôльше побирають. А въ Галичинѣ и Ишпаніи, гинуть зъ голоду учителѣ.....

— Въ р. 1700 выходила въ Спол. Державахъ лише 1 газета. Теперь выходить ту бôльше газетъ, нѣжь въ Англіи, Франціи и Нѣмеччинѣ, разомъ.

— Супружество — то льотерія. — Въ Россіи въ м. Смоленьскѣ, кождого року продають 5.000 льосôвъ по рубльови. Лише выграе 1 льосъ, а нимъ е дѣвчина, котру выгравшій може послюбити, бо она мае 5000 рублѣвъ вѣна. Если-бъ вôнъ не хотѣвъ зъ нею побрати ся, то зъ грошей ничь не дôстане! А если-бъ дѣвчина его не хотѣла, то дѣлять ся обое грôшми!...

— До нынѣшнои фабрикаціи цукру треба було 2,-401 рôжныхъ вынайденъ машинъ!

Заплатили за „Свободу" въ мѣсяц. юнію 1898 р.

Freemans, Va.	
Рогаль Ив.	$2.00
Shamokin, Pa.	
Дмчко Мойсей	2.00
Plymouth, Pa.	
Гусакъ Петро	1.00
Мацко Ант	1.00
Селевахъ Конд.	2.00
Lopez, Pa.	
Лукашъ Ант.	1.00
Christopher, Pa.	
Силапьскій Фил.	1.00
Edwardsdale, Pa.	
Гоблякъ Мих.	2.00
Jersey City, N. Y.	
Кирчôвъ Кост.	2.25
Марковичь Ксав.	2.00
Gilberton, Pa.	
Свантко Пав.	2.00
Elmira, N. Y.	
Курыла Ал.	1.00
Rabbit Hill, Man., Canada.	
Воркунъ Ив.	2.00
Chicago, Ill.	
Дубиньскій А.	1.00

За „Свободу" належить ся заплатити!

МЕНЕЛѢКЪ.

(Оповѣдане подорожного).

— Колеѣ! Колеѣ! — выгукують люде и дуже вдоволенй вôдъ тото вынахôдъ — вôдсапнувъ жидъ, по оплаченю кары на стации, до котрои завѣвъ' его контрольоръ, якъ пасажера безъ тікету.

— А я вамъ люде добрй кажу, що то все не стоить звычайнои жидôвскои фірманки — говоривъ вôнъ дальше.

— Правда, що жидôвскою фірманкою ѣде ся зъ провола, та за те беспечно, безъ кондукторôвъ и контрольорôвъ; жидокъ мае часъ обчислити пасажерôвъ, надумати ся до кождого бізнесу и не жене на зломаный каркъ якъ зъ тои колеѣ! Кондукторы, контрольоры наганяють таке шумъ и гармидеръ въ дорозѣ якъ бы тамъ было пекло або не дай Боже затрясла ся цѣла земля. Вскакують, выскакують и таскають невинныхъ жидкôвъ зъ вагону, пытають о тікетъ, а якъ не мае тікету, то кажуть платити подвôйный тікетъ за розъѣхану дорогу.

Гарный порядокъ! Якъ бѣдный жидокъ захопить кого на пятьдесять процент и придержать его, то робять заразъ справу о лихву и пишуть про те въ газетахъ, а колеѣ, якъ придыбають пасажера безъ тікету, то кажуть ему платити сто за сто и еще вытворюють непріятности....

Разъ я и мôй пріятель Мордко спѣшили ся на одну лѣцитацію, та не малисьмо дрôбныхъ грошей. Зарядця махнувъ рукою на трете дзвонене, а мы скочили потихцемъ на колеѣ. Мордко влѣзъ до такои перебойны „зъ перепрошенемъ", а я всунувъ ся пôдъ лаву, на котрôй сидѣли чотыри старозавѣтнй дамы зъ дуже широкими сукнями.

Мы поѣхали!

На однôй стации счинивъ ся великій крикъ: Менелѣкъ! Менелѣкъ!

— Вусъ истъ а Менелѣкъ? — пытаю ся моеи дамы, бо я ще не знавъ, що оно есть.

— Штіль! — вôдповѣдають — дусъ истъ а контролеръ, паскудникъ!

— Я зôпрѣвъ вôдъ страху. Я гадавъ собѣ, що то бувъ волоскій абисинець, а то бувъ ще гôршій галабурдникъ и лишь на те такъ звавъ ся, що дуже переслѣдувавъ жидкôвъ.

Лежу я тихо и думаю собѣ, що то тамъ порабяе Мордко, а все вызираю малымъ отворомъ мѣжь широкй сукнѣ тыхъ двохъ старозавѣтныхъ дамъ.

Дивлюсь Менелѣкъ.. хотѣвъ я сказати панъ контрольоръ, ходить вôдъ лавки до лавки и дуже чемно просить о тікетъ.

Приходить до моихъ чотырохъ дамъ и знов оглядае тікеты; дамы ворухнулись, зробивсь порохъ вôдъ ихъ довгихъ сподниць, зайшовъ до мого носа и такъ тамъ завертѣвъ, що я ажь пчихнувъ!

— Хто ту пчихнувъ? — пытае ся панъ кондукторъ.

— То я панъ контролеръ! — вôдповѣдае одна дама.

— Она мае великій катаръ! — вôдповѣдае друга.

— Коли-жь бо я чувъ голосъ зъ другои стороны! — каже Менелѣкъ.

— Панъ контрольоръ не потребують ся забувати! мы е дуже делѣкатнй дамы! — кричать всѣ чотири.

— Помимо того всего прошу встати зъ лавки, каже той поганець.

Дамы стали сварити ся, контрольоръ зъ ними и въ кôнци повставали!

— Но голубчику — промовляе до мене солодко контрольоръ (бодай таку солодкôсть мои вороги цѣле жите мали) покажи тікетъ!

Я зробивъ ся тихій якъ той, що нѣколи не потрафить бесѣдувати, клѣпнувъ очима, зробило ся менѣ дуже холодно, сказавъ-емь, що не маю тікета и зробивъ ся неживый! — Що потôмъ стало ся — я не знаю. Я пробудивъ ся, слухаю, що колей не йде и бачу, що вокругъ мене велика темнота......

Мацяю рукою по головѣ, мокро, мацяю серце, бе, але такожь мокре! То я зрозумѣвъ, що мене той поганый кондукторъ забивъ! Я зробивъ великій крикъ, вôдчинили ся дверѣ, що я ихъ передъ тымъ не бачивъ и увôйшовъ колейовый сторожь зъ лятаркою.

— Забивъ мене! — зачавъ я плакати..

— Хто тебе забивъ дурню? — каже до мене той поганець. — Заразъ менѣ вставай и ходи до пана завѣдателя.

— Якъ я можу встати, коли кровь зъ мене лле ся?

— Дуракъ ты, то не кровь а вода, що я нею поливавъ тебе!....

— Простакъ якійсь — вôнъ гадае собѣ, що я цвѣтокъ, а вôнъ огородникъ вôдъ мене, вже я бôльше до него не вôдзывавъ ся, а просто пôшовъ до пана завѣдателя: я заставъ тамъ Мордка.

— Мордке бістъ ды аухъ гіръ? — крикнувъ я счудованый'

— Галтъ піскъ! каже Мордко и моргае до мене зъ окомъ.

— Не шварготати менѣ ту по жидôвски — кричить панъ начальникъ.

Перепросивъ я его дуже чемно, але подумавъ собѣ, що вôнъ мусить бути кусникъ антисемитника!

Но и що вы добрй люде скажете на цѣлу тоту пригоду? Мусѣлисьмо оба зъ Мордкомъ заплатити по 6 зл. и 50 центôвъ! Не дарували анѣ цента.

Но, але зъ Мордкомъ було ще гôрше якъ зô мною; вôнъ сховавъ ся передъ Менелѣкомъ ажь на дахъ, тôлько зробивъ дурницю, що не положивъ ся.

— Еврей! — гукнувъ заразъ Менелѣкъ якъ лишь его тамъ зазрѣвъ.

— Що панъ контрольоръ потребуе вôдъ мене? — пытае ся Мордко.

— Що ты тамъ робишь?

— Ѣду собѣ пане контрольоръ!

— Злѣзай!

— Менѣ ту добре! — сказавъ Мордко и дрожавъ цѣлый якъ вода въ горшку.

— Злѣзай менѣ заразъ! — кликавъ Менелѣкъ.

— Най панъ контрольоръ не лякають ся, я не впаду! Я потребую трохи свѣжого воздуха!

— Покажи тікетъ.

— На що тікетъ? та жь я не ѣду въ вагонѣ?

— Якъ вôнъ тое сказавъ, якъ разъ машина станула на стации, счинивъ ся крикъ, контрольоръ, завѣдатель и кондукторы устроили польоване, якъ на якого дикуна; Мордко хотѣвъ втѣкнути, впавъ зъ вагону на землю, выкрутивъ собѣ два зубы, забивъ колѣно, зломавъ нôсъ и лѣве око!

Чи то може бути такій ґвалтъ и розбôй на колеѣ?

Зъ того часу я и Мордко все ѣдемо безъ тікету, ошукуемо кондукторôвъ, контрольорôвъ и всѣхъ начальникôвъ, бо мы не можемо тратити.

Еще нѣхто не бачивъ такого жида, щобы вôнъ лѣгко подарувавъ кому свои грошѣ.

Учѣте ся, браты мои!
Думайте читайте,
И чужому научайтесь,
И свого не цурайтесь!
Т. Шевченко.

Всюды нѣвечить ся правда,
Всюды пануе брехня,
Въ вашихъ линь серцяхъ, о братя,
Най не повстане вона!
Ив. Франко.